

XALQARO NORDIK UNIVERSITETI

Iqtisodiyot ta'lim yo'nalishi magistranti

Usmonjon Habibjonov

Toshkent – 2024

“Bir makon - bir yo‘l” istiqbol dasturining
butunjahon savdo va
iqtisodiy o‘sishga ta’siri

Kirish

2013 yilda Xitoy tomonidan ilgari surilayotgan “Bir makon – bir yo‘l” dasturi – bu yangi, zamonaviy “ipak yo‘li” loyihasi hisoblanib, bu Xitoyning tashqi dunyo uchun ochiqlik tamoyilini ishlab chiqish strategiyasi deyish mumkin.

Dasturning osiyo, yevropa, afrika va yaqin sharqni bog‘lovchi koridorlari 2019 yilda umumiy aholisi 4,1 milliard va yalpi ichki mahsuloti 16 trillion dollar bo‘lgan besh mintaqaga mansub 50 dan ortiq mamlakatlarni qamrab oladi.

“Bir makon, bir yo‘l” istiqbol dasturiga kiruvchi mamlakatlarning XXR bilan umumiy savdosi 2020 yilda taxminan 3,6 trillion dollarga yetdi.

Qita'lar	Dastur hududidagi iqtisodiyotlar
Markaziy Osiyo	Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, O'zbekiston, Turkmaniston
Janubi-Sharqiy Osiyo	Vetnam, Kampuchiya, Tailand, Malayziya, Singapur, Indoneziya, Darussalam, Filippin, Myanma
Janubiy Osiyo	Hindiston, Pokiston, Bangladesh, Afg'oniston, Nepal, Butan, Shri-Lanka, Maldiv orollari
G'arbiy Osiyo va Yaqin Sharq	Turkiya, Eron, Suriya, Iroq, Birlashgan Arab Amirliklari, Saudiya Arabistoni, Qatar, Bahrayn, Quvayt, Livan, Ummon, Yaman, Iordaniya, Isroil, Armaniston, Gruziya, Ozarbayjon, Misr

Metodologiya

Metodologiya qismini amalga oshirish maqsadida biz dastlab ilmiy tadqiqotimiz uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni turli ma'lumotlar bazasidan, xususan, OBOR(One Belt, One Road), Xalqaro valyuta fondi, hamda Jahon bankining rasmiy ma'lumotlariga tayangan holda amalga oshiramiz.

- 1. Statistik tahlil
- 2. Prognozlash usuli
- 3. T-jadval tahlili

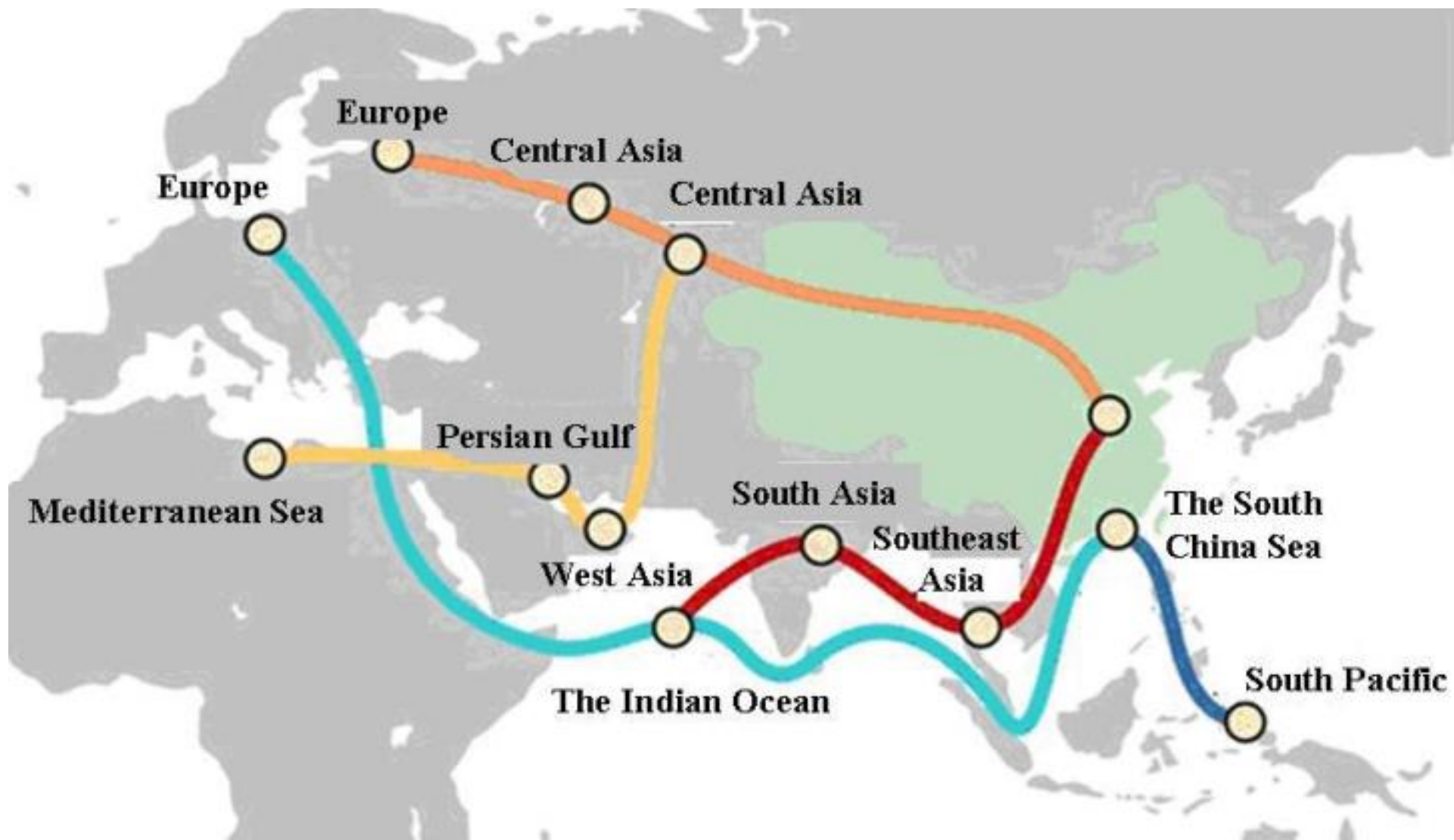
Tahlil

OBOR Xitoyni quyidagi uchta iqtisodiy korridorlar bilan birlashtirishga e'tibor qaratadi:

- Markaziy Osiyo va Rossiya orqali Yevropa;
- Markaziy Osiyo orqali Yaqin Sharq;
- Janubi-Sharqiy Osiyo, Janubiy Osiyo va Hind okeanidagi portlar.

MRS XXR qirg'oq portlarini quyidagilar bilan birlashishiga e'tibor qaratadi:

- Janubiy Xitoy dengizi va Hind okeani orqali Yevropa;
- Janubiy Xitoy dengizi orqali Tinch okeanining janubiy qismi

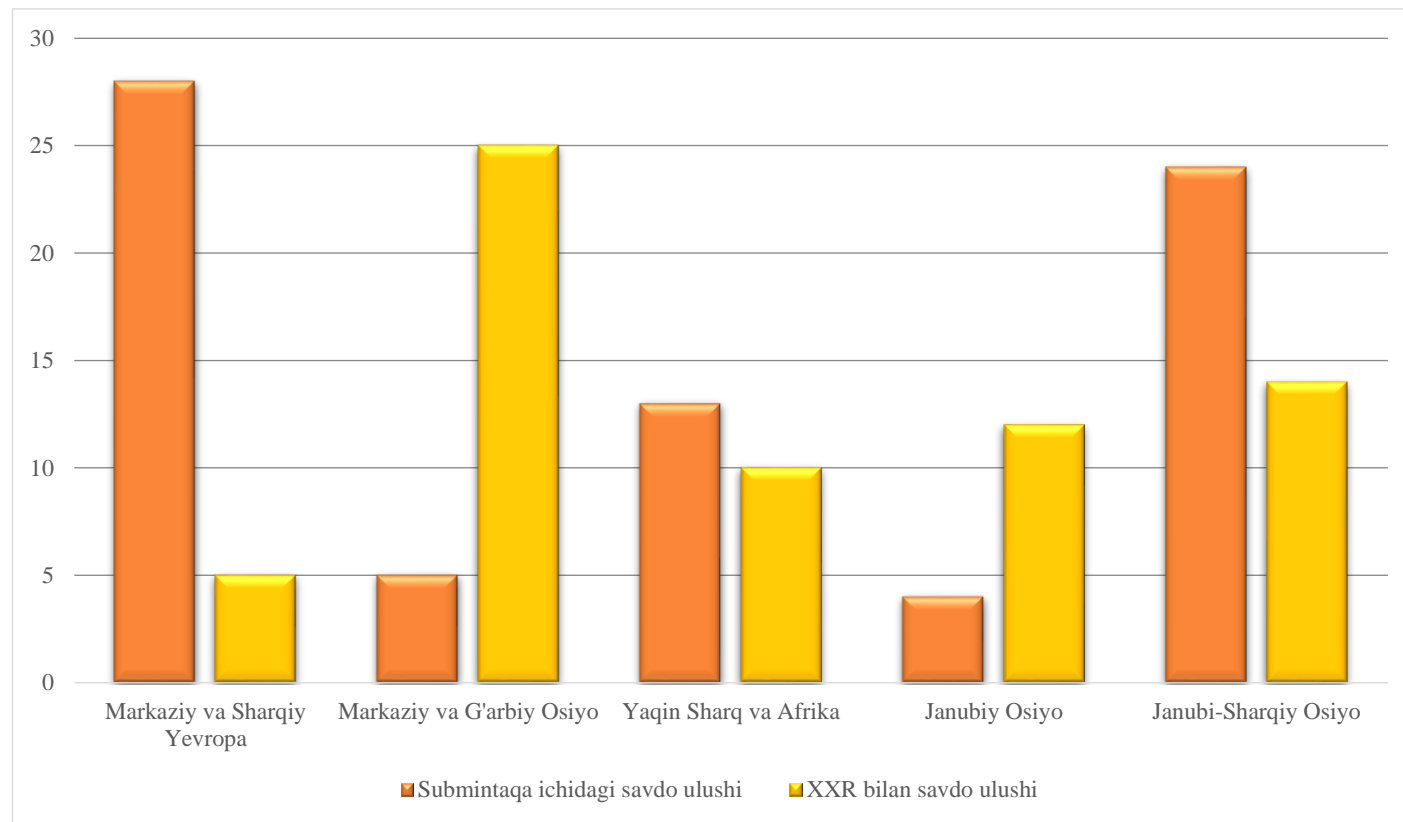

Istiqbol dastur mamlakatlarida aholi jon boshiga taqsimlangan daromadlar

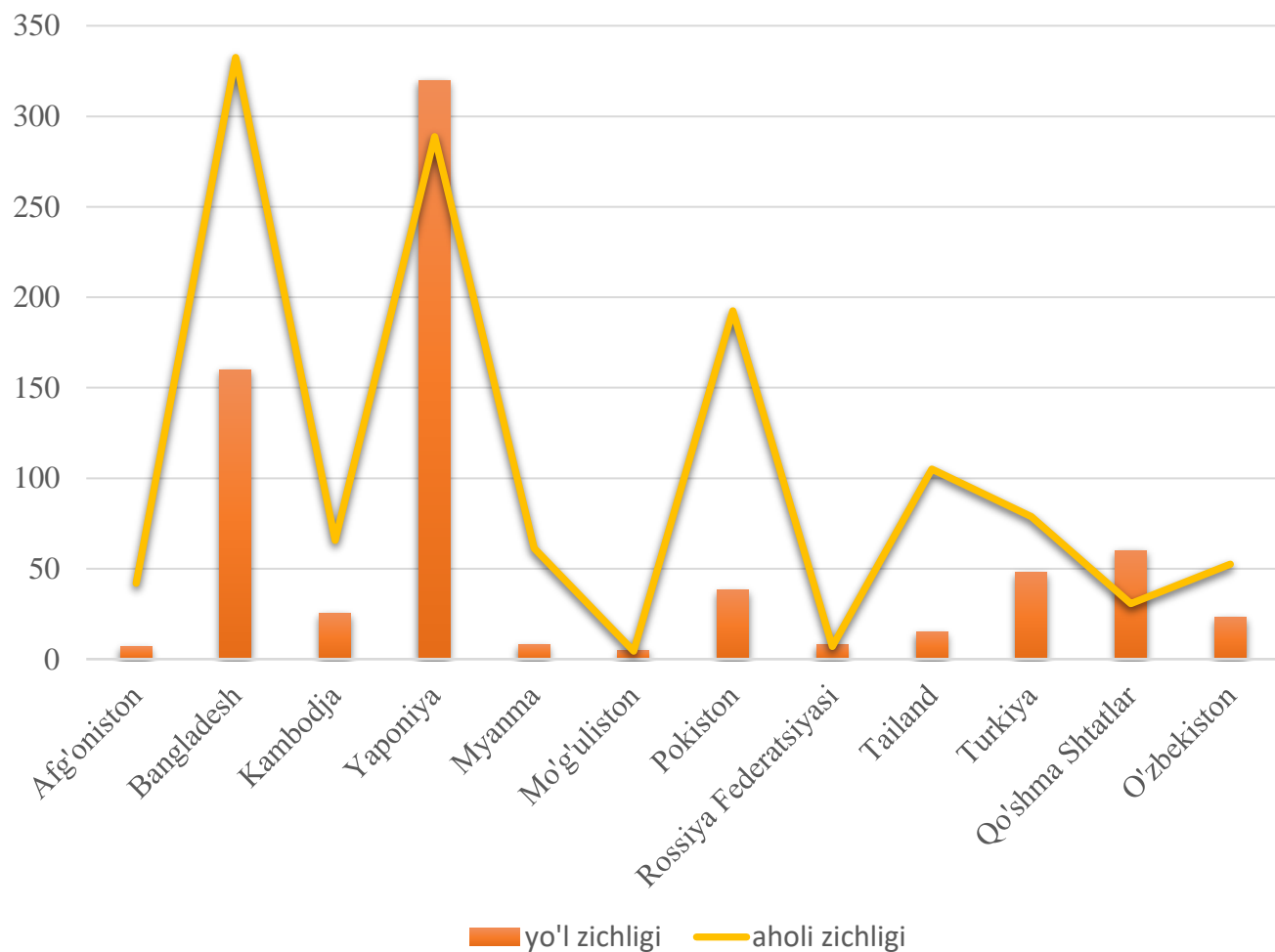
Bular 8ta iqtisodiyoti past daromadli (aholi jon boshiga to'g'ri keladigan daromad 1,025 dollardan past), 15 ta iqtisodiyoti o'rtachadan past daromadli (aholi jon boshiga to'g'ri keladigan daromad 1,025 dollardan 4,025 dollargacha), 15 ta yuqori o'rta daromadli (aholi jon boshiga 4,025 dollardan 12,025 dollargacha) va yettita yuqori daromadli iqtisodiyot deb tasniflangan (aholi jon boshiga hisoblangan daromad 12,025 dollardan yuqori).

Subregional mintaqalar va XXR bilan umumiy savdo hajmi

Misol tariqasida, Markaziy va G'arbiy Osiyo mamlakatlari Janubiy Osiyo uchun mintaqalararo savdo darajasi, Markaziy va Sharqiy Yevropa va Janubi-Sharqiy Osiyodagi mintaqalararo savdo aloqalariga nisbatan past darajada, va bu ko'rsatkich 21% va 26% ni tashkil etadi.

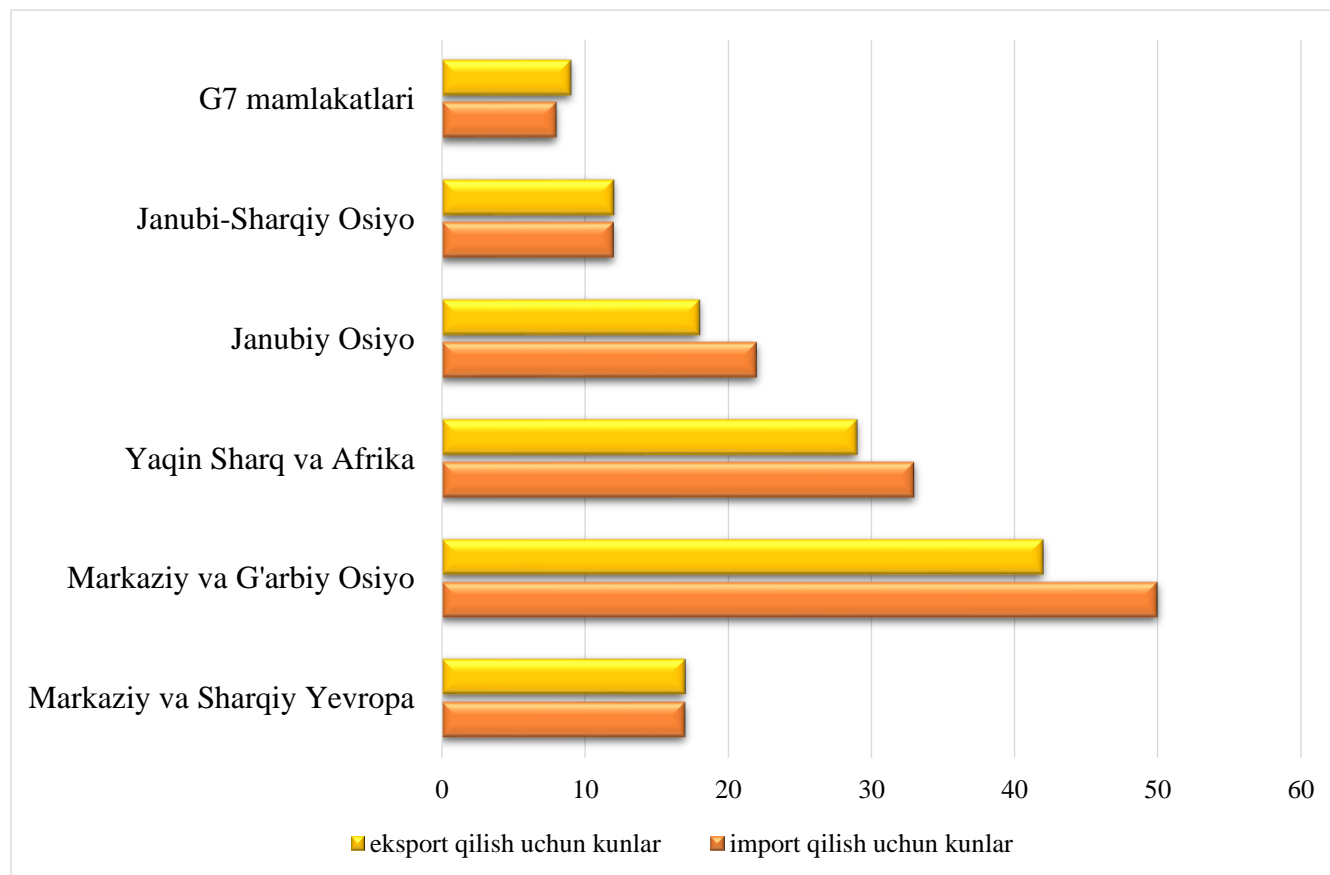
Yo'l zichligi va aholi zichligi

Ushbu ko'rsatkichlardan xulosa qilib, istiqbol dastur mamlakatlaridagi yo'l zichligi va ba'zi tarmoqlarning cheklanganligini ham ko'rishimiz mumkin. Shuningdek, ko'plab "Bir makon, bir yo'l" istiqbol dastur mamlakatlari borki, asfaltlangan yo'llarning umumiy yo'llardagi ulushi juda pastligi, temir yo'l harakati ham ancha cheklanganligi va ushbu ko'rsatkichlarning barchasi dastur strategiyalarini amalga oshirilishi uchun transport tarmoqlarini optimallashtirish muhimligini ko'rsatadi.

Submintaqalar bo'yicha eksport va import qilinadigan kunlar sarfi

Markaziy va G'arbiy Osiyoda Afg'onistondan eksport qilish uchun 79 kun kerak bo'lsa, Gruziyada atigi 8 kun. Janubiy Osiyoda Butandan eksport qilish uchun 24 kun va Shri-Lankadan 13 kun kerak bo'ladi. Janubi-Sharqiy Osiyoda Singapurdan 4 kun, Kambodjada esa 19 kun sarflanadi. Bu qiymatlar dastur mintaqasidagi qoloq mamlakatlar uchun savdo xarajatlarini minimallashtirish, dastur koridorlari bo'ylab joylashgan mamlakatlarda savdo munosabatlarini barqarorlashtirishga olib keladi.

Submintaqalar bo'yicha savdo indeksini yaratish imkoniyati

Submintaqa	Umumiy reyting	Bozorga kirish
Markaziy va Sharqiy Yevropa		
<i>Yuqori daraja</i>	28 (Estoniya)	17 (Albaniya)
<i>Eng past daraja</i>	105 (Rossiya Federatsiyasi)	132 (Rossiya Federatsiyasi)
Markaziy va G'arbiy Osiyo		
<i>Yuqori daraja</i>	69 (O'zbekiston)	72 (O'zbekiston)
<i>Eng past daraja</i>	131 (Eron)	138 (Eron)
Yaqin Sharq va Afrika		
<i>Yuqori daraja</i>	16 (BAA)	49 (Isroil)
<i>Eng past daraja</i>	128 (Yaman)	113 (Quvayt)
Janubiy Osiyo		
<i>Yuqori daraja</i>	84 (Shri-Lanka)	57 (Bangladesh)
<i>Eng past daraja</i>	116 (Nepal)	136 (Hindiston)
Janubi-Sharqiy Osiyo		
<i>Yuqori daraja</i>	1 (Singapur)	2 (Singapur)
<i>Eng past daraja</i>	121 (Myanma)	51 (Tailand)

GTAP modeli

GTAP modeli barcha mintaqalar uchun tarmoqlararo aloqalarga ega bo'lgan iqtisodiy hisobotlarga asoslanadi. Shuningdek, u dunyoning barcha mamlakatlari uchun ikki tomonlama savdo aloqalarini hisobga oladi.

CIF(Cost, Insurance and Freight) testida transport xarajatlari kamayishi, savdo hajmini ortishi (%da)

	PRC	SEA	CA	WA	RUS	TUR
PRC	0.01	6.06	6.29	6.61	5.41	4.09
SEA	6.07	5.29	5.79	10.81	4.41	1.49
CA	4.79	0.91	10.59	1.51	11.21	4.89
WA	4.17	1.91	13.77	7.09	9.79	11.01
RUS	5.30	3.21	7.11	1.61	0.01	5.39
TUR	10.1	0.29	38.99	4.21	2.71	1.91

PRC=People Rep of China; SEA=Southeast Asia(janubi-sharqiy Osiyo); CA=Central Asia(Markaziy Osiyo); WA=West Asia(G'arbiy Osiyo); RUS=Russia; TUR=Turkey.

GTAP modeli tahlilining natijalari

Qita'lar	1 tahlil		2 tahlil	
	YaIM	O'sish(%)	YaIM	O'sish(%)
Sharqiy Osiyo	0,02	3.09	0.09	8.09
Xitoy	0.03	3.31	0.2	14.99
O'zbekiston	0.23	0.19	1.09	0.31
Janubiy Osiyo	0.02	0.09	0.49	0.81
Hindiston	0.02	0.39	0.19	4.89
Pokiston	0.02	0.2	0.51	0.79
Markaziy Osiyo	0.02	0.31	0.19	1.71
G'arbiy Osiyo	0,03	0.59	0.28	14.81
Rossiya	0,01	0.31	0.09	3.31
Yevropa Ittifoqi	0,03	1.39	0.02	7.51
Turkiya	0,01	0.21	0.22	1.29

1 tahlil. Transport koridorlarining rivojini YaIMdagi ta'siri

2 tahlil. Savdo aloqalari o'sishining YaIMdagi ta'siri

Butun Osiyo uchun iqtisodiy o‘shish 32,1 milliard dollarga yaxshilanishi, shundan 14,9 milliard dollari XXR, 2,1 milliard dollari Markaziy Osiyo va 15,1 milliard dollari G‘arbiy Osiyoning qolgan qismi tashkil qiladi. Eksport bo‘yicha umumiy o‘shish 69,3 milliard dollarni tashkil qilib, shundan G‘arbiy Osiyoga 33 milliard dollar, XXRga 25,1 milliard dollar, Hindistonga 6,1 milliard dollar va Markaziy Osiyoga 5,1 milliard dollar to‘g‘ri keladi.

Dastur yo‘nalishi bo‘ylab joylashgan mamlakatlarda transport koridorlarini, umumiy infratuzilmani yaxshilash va savdo-sotiq jarayonlarini barqarorlashtirish Markaziy, G‘arbiy va Janubiy Osiyoda YaIM o‘shishini 0,2 dan 0,8 foizgacha barqarorlashishi mumkin. Shuningdek, u mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishni 11 milliard dollardan 90 milliard dollargacha ortishini ta‘minlaydi. Istiqbol dastur yo‘nalishi tarkibiga kiruvchi mamlakatlarning umumiy eksporti hajmi 35 milliard dollardan 130 milliard dollargacha o‘shishi mumkin.

Istiqbol dastur tarkibiga kirishning T-jadval tahlili(O'zbekiston miqyosida)

Avzalliklari	Kamchiliklari
1. Infratuzilma yaxshilanishi	1. Embargolar
2. Transport tranzaktsiyalari	2. Madaniyat xilma-xilligi
3. Tovarlar diversifikatsiyasi	3. Iqtisodiy qaramlik
4. Aholi turmush darajasi	
5. YaIM ortishi	
6. Valyuta oqimi	
7. Budget daromadi(bojxona, soliq)	
8. Investitsion jozibadorlik	

Xulosa

Ushbu tadqiqot tahlil natijasida “Bir makon, bir yo‘l” istiqbol dasturi Osiyo mamlakatlariga ahamiyatli va ijobiy ta‘sir ko‘rsatishini ifodalaydi. Masalan, dastur yo‘nalishi bo‘ylab joylashgan mamlakatlarda transport koridorlarini, umumiy infratuzilmani yaxshilash va savdo-sotiq jarayonlarini barqarorlashtirish Markaziy, G‘arbiy va Janubiy Osiyoda YaIM o‘rishini 0,2 dan 0,8 foizgacha barqarorlashishi mumkin. Shuningdek, u mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishni 11 milliard dollardan 90 milliard dollargacha ortishini ta‘minlaydi. Istiqbol dastur yo‘nalishi tarkibiga kiruvchi mamlakatlarning umumiy eksporti hajmi 35 milliard dollardan 130 milliard dollargacha o‘rishi mumkin.

Taklif

1

- Aholi savodxonligi

2

- Infratuzilma

3

- Investitsiyalarni tog'ri o'zlashtirish

4

- Bojxona siyosati

5

- Soliq siyosati

E'tiboringiz uchun raxmat!!!